EL POU de la gallina
Revista manresana d'informació i opinió

Cultura | Marta Jorge | Actualitzat el 16/07/2021 a les 07:17

És hora de rehumanitzar la ciència

En un món més tecnificat i deshumanitzat, el futur de l'educació necessita incorporar al més aviat possible assignatures d'humanitats també en la formació científica.

Il·lustració: Marta Genís.

Resulta estrany imaginar-se un enginyer reflexionant sobre el sentit de la vida. O un arquitecte preocupant-se per la importància de la bellesa més enllà de buscar la perfecció estructural a l'hora de construir un edifici. Tot plegat, més incoherències a afegir a la motxilla de la modernitat si tenim en compte que el sentit de la vida és allà a partir d'on tot importa i els estàndards de bellesa tal com els coneixem avui tenen una base ferma en la pròpia naturalesa humana. Malauradament, els plans d'estudis actuals dificulten que un estudiant de pràcticament qualsevol carrera tècnica

pugui qüestionar-se quina és la finalitat última dels éssers humans. La inèrcia de la postmodernitat ens arrossega a un present continu en què la immediatesa ni tan sols convida a pensar per què som aquí.

Ja ho deien els clàssics

A banda de l'antropologia física o social, l'antropologia filosòfica és una branca de la disciplina que suposa una reflexió holística sobre l'ésser humà, considerant -entre d'altres- aspectes físics, biològics i etnològics. La realitat actual ens mostra com les carreres científiques -indubtable pilar del desenvolupament i el progrés- semblen haver estat excloses de la lliga de la reflexió. Per quina raó? Té sentit plantejar a estudiants de graus científics qüestions relacionades amb la naturalesa humana? En té, i molt, que -a banda de pretendre la formació més adient per ser els millors professionals- els crèdits humanístics tinguin cabuda tant en els actuals plans d'estudis dels futurs estudiants de lletres com en els de ciències. Si ens remuntem a la tradició filosòfica clàssica, Aristòtil ho tenia clar: som animals socials i els únics éssers vius que disposem tant de veu com de racionalitat. Seria del gènere absurd desaprofitar aquest privilegi de l'espècie humana. Si, com molt bé deien els clàssics, la finalitat última de l'ésser humà és la felicitat en la seva individualitat i el bé comú dins la seva participació en una col·lectivitat, tot allò que fem ha d'ajudar-nos a conèixer la realitat i buscar la veritat en allò que ens envolta. Relegar les humanitats a un segon pla és erroni des del moment en què el món s'assembla cada vegada més a la distopia cinematogràfica més inversemblant amb un model de societat actual que només s'aguanta amb pinces o sobreviu a càrrec d'una realitat basada en filtres.

Al llarg de la història de la consciència filosòfica ha existit un consens clar a l'hora de considerar l'ésser humà com un tot integrat per cos i ànima, amb la predominança d'un d'aquests dos elements sobre l'altre segons els diferents corrents de pensament. Avui es fa més difícil que mai aquesta distinció. Sembla que l'esperit és més aviat utòpic i la balança es decanta cap al costat del culte al cos, el materialisme i el maquillatge de qualsevol possible defecte, perquè hem esdevingut al·lèrgics a tota imperfecció. Si és que hi ha remei l'hem de trobar en nosaltres i no en cap poció miraculosa fabricada en un laboratori pels científics més brillants.

Aspiracions col·lectives

Ens agradi o no, Aristòtil tenia raó: som éssers socials i ens necessitem. La intel·ligència humana permet assumir que com a societat podem arribar més lluny i ens hem de respectar i ajudar, raó per la qual tenir aspiracions com a col·lectiu no només és important sinó necessari. Tant la felicitat, com a fi últim, com la *vida bona*, a la qual Aristòtil insistia que hem d'aspirar, requereixen un marc adequat de convivència, civisme i justícia sense els quals mai no podrem arribar a realitzar-nos com a persones. Tant les nostres lícites aspiracions com el nostre projecte de vida depenen de les aspiracions col·lectives i cal esforçar-se per remar en una direcció que ho possibiliti.

La postmodernitat ha convertir el món en un espai sense referències ni identitat on recorrem a les xarxes per buscar amb qui identificar-nos perquè ja no coneixem el significat dels veritables valors ni de la nostra essència com a espècie. La política de les emocions mou el món de punta a punta del globus i el filtre de la racionalitat ha passat a un segon pla. La reflexió global és més que necessària per al bé comú, i els estudiants d'avui -el futur- no poden quedar exclosos d'aquest debat. Ser un bon professional no pot estar en contradicció amb ser una bona persona i les humanitats serveixen, precisament, per recordar-nos en tot moment d'on venim, on som i cap on anem.

Les preguntes adequades

Fa anys que vaig començar a donar voltes a certes qüestions en relació amb la meva professió. Després d'un complex io-io de reflexions, vaig arribar a la conclusió que podem pagar un peatge massa elevat per la inexperiència de la joventut en la presa de certes decisions. El nostre futur i el de la societat depenen d'iniciatives i eleccions que decidim des del més absolut

desconeixement, suposadament convençuts d'allò que teòricament volem arribar a ser a la vida. Però ens equivoquem sovint. Jo ho vaig fer i al llarg del camí he trobat a faltar que algú m'hagués ajudat a pensar més enllà de convertir-me en una màquina de memoritzar conceptes a l'escola per plasmar-los en un paper a mode d'avaluació, any rere any. Vaig tenir sort perquè, amb molt sacrifici, vaig arribar a ser força experta en aquesta tasca. Però quan passen els anys t'adones que no n'hi ha prou. Sobretot quan t'atures i t'adones que el que veritablement vols no coincideix amb el que pensaves que volies. Per aquesta raó hauria agraït que algú hagués guiat el meu camí d'incerteses quan vaig prendre la decisió d'estudiar Medicina, que m'hagués ajudat mínimament a fer-me les preguntes adequades. Ben al contrari, aquestes preguntes van anar sorgint amb els anys de manera espontània i es van anar responent amb un automatisme sorprenent. Lliçons de vida que, encara que haguem d'anar aprenent sobre la marxa, hauria agraït haver pogut analitzar amb les claus adequades per aplanar les irregularitats del camí.

Afirmar que una carrera cientificotècnica exigeix una visió humanística em resulta més senzill des del moment que ja forma part de la meva pròpia biografia. És cert que no vaig fer-me les preguntes adequades en la joventut, però mai no és tard per fer un canvi de rumb, motiu pel qual vaig voler provar amb un grau de lletres vint anys després. Si hi ha una carrera científica per excel·lència on l'ésser humà s'ha de col·locar al centre -i s'ha de fer sense excepcions- és Medicina. Però en la meva època d'estudiant aquesta visió humanística necessària de la professió brillava per l'absència. Més enllà d'un coneixement exhaustiu i tècnic del funcionament del cos humà per entendre la malaltia, algú va oblidar incloure al llarg dels sis anys que llavors durava la carrera una part absolutament essencial: tenir un coneixement de la perspectiva més espiritual de l'ésser humà. Aquesta és precisament la part que aflora primer davant de la malaltia i la més difícil de gestionar en la relació metge-pacient. Com puc pretendre curar si no m'aproximo a les veritables inquietuds d'una persona malalta, a les seves preocupacions o a les seves pors? El sistema deixa poc espai per fer aflorar la part més humana de la Medicina. És per això que els professionals de la salut hem d'acabar fent veritables jocs de mans per donar resposta a les incerteses dels malalts i lluitar constantment amb una pressió assistencial desbordant que refreda i s'allunya de la finalitat de l'acte mèdic.

Com deien els clàssics, som cos i som ànima, però m'atreveixo a dir que -tot i que el món postmodern pretengui imposar la supremacia del cos sobre l'ànima- per damunt de tot som ànima. La fortalesa de l'esperit és absolutament clau en el procés de curació de qualsevol malestar físic o mental. L'escolta activa, l'empatia, la proximitat en la relació amb aquells que necessiten respostes davant una relació de desigualtat on el malalt està en situació clara d'inferioritat són imprescindibles per un resultat d'èxit. Tot plegat, després de sis llargs anys de carrera, mínim un any més de dedicació -amb sort- a l'examen MIR i quatre o més d'especialització, resulta una gran paradoxa que la Medicina basada en l'evidència no sembla tan basada en la seva raó de ser: les persones.

El món emmalalteix a una velocitat que no sembla tenir retorn. Cada cop és més probable que la Medicina acabi necessitant professionals especialitzats a curar més filtres que no pas malalties, amb el focus centrat a amagar la nostra essència i identitat. És un bon moment per acostar-nos al racó de pensar i revisar si les humanitats ocupen el lloc adequat dins el llegat educatiu que el futur de la societat necessita. Abans de continuar perseguint un desenvolupament tecnològic excepcional i mai vist, fora bo sortir de la nostra caverna particular per pujar a la realitat on van quedar els nostres ideals i referents perduts. Disciplines com la sociologia, l'antropologia o la filosofia tenen la clau per ajudar l'ésser humà a recuperar el seny perdut per davant la tècnica o la ciència. És el moment de formar bons professionals i millors persones rehumanitzant la ciència.